

interview

Udense kerkenvisie is ‘proces van hoop’ voor herbestemming

DOOR **LUUK VAN DEN EINDEN**

De Udense Sint-Petrusparochie was in 2017 een van de eerste parochies die een eigen kerkenvisie opstelde. Dat leverde een toekomstvisie op waar de hele parochie én niet-kerkgangers zich in konden vinden. “Dat vergroot de kans op goede oplossingen.”

Pastoor John van de Laar met op de achtergrond de Udense Petruskerk. De parochie was een van de eerste die een zogeheten ‘kerkenvisie’ opstelde. “Door de aanpak van onderaf was de betrokkenheid groot.” | Foto: Van Assendelft Fotografie

Sinds een paar jaar is de kerkenvisie, een strategisch document over de toekomst van kerkgebouwen in een gebied, niet meer weg te denken bij de aanpak van herbestemmingsprocessen. Driekwart van de Nederlandse gemeenten heeft een kerkenvisie of een opzet daartoe. Toen de Sint-Petrusparochie, die Uden en vijf omliggende kerkdorpen beslaat, er in 2017 een begon op te stellen, begaf deze zich echter op onbekend terrein: destijds bestond er nog nauwelijks bewustzijn over de mogelijkheden die zo’n visiedocument biedt. Toch was nadenken over de toekomst nodig: de personele en financiële situatie en het slinkende vrijwilligersbestand van de parochie veroorzaakten daarover veel zorgen, herinnert penningmeester Jan Lucius zich. Hij kwam met het idee om een toekomstvisie voor de kerkgebouwen te ontwikkelen. “Ik trok de stoute schoenen aan en vroeg of dat niet iets voor onze parochie zou zijn.”

Dat zag het parochiebestuur wel zitten, waarna het project met Lucius als kartrekker en religieus-erfgoeddeskundige Jasper van Deurzen als externe begeleider van start ging. Om draagvlak te creëren, werden

de inwoners van iedere kern zo breed mogelijk meegenomen in het opstellen van een toekomstvisie voor ‘hun’ kerk. Daarvoor werden gemêleerde klankbordgroepen opgericht waarin kerkgangers, niet-kerkgangers, ouderen en jongeren zetelden. “We wilden van parochianen en dorpsbewoners zélf horen wat zij van de toekomstplannen vonden”, zegt Lucius. Omdat de parochie er in een vroeg stadium bij was met zijn kerkenvisie, was er nog geen subsidie beschikbaar voor het project: overheidssteun voor kerkenvisies werd pas in 2019 geregeld, nadat de bewustwording in de landelijke politiek gegroeid was. Daarom heeft de parochie het project zelf moeten financieren.

In april 2019 werd het rapport gepubliceerd, met daarin de nodige verrassende conclusies: zo bleek in alle kernen de wens te leven dat er in de kerken ruimte overblijft om te vieren, ook al is niet het hele gebouw meer op die functie ingericht. Pastoor John van de Laar kijkt tevreden terug op de totstandkoming van de kerkenvisie. “Door de aanpak van onderaf was de betrokkenheid groot. Er zijn nooit paniekverhalen

verteld, maar de mensen is eerlijk gevraagd om creatief mee te denken over een kerk op maat. Daarom zie ik de ontwikkeling van de kerkenvisie als een proces van hoop.”

Erfgoed specialist Jasper van Deurzen benadrukt dat het emotionele aspect van herbestemmingsprocessen vaak over het hoofd gezien wordt, terwijl emotie daarin juist een grote rol speelt. “Daar moet je ook ruimte aan bieden; je kunt het niet uitsluitend rationeel benaderen. In de Sint-Petrusparochie is dat goed gelukt.” Een ander punt dat hij als een succes ziet, is de eigenheid van de kerkenvisie. Door het project zelf op te pakken, kon de parochie een toekomstvisie neerzetten die aansluit op de eigen omstandigheden. “Publicaties over kerkgebouwen richten zich vaak op stadskerken; hier is de dorpse context goed meegenomen”, vindt hij. Met de voltooiing van de kerkenvisie was het onderwerp niet afgesloten: in zekere zin begon het toekomstbestendig maken van de parochie toen pas. “De kerkenvisie opstellen was de inventarisatiefase: vervolgens waren we praktisch aan zet”, legt pastoor Van de Laar uit.

NIEUWE INZICHTEN

“Het document dat eruit komt, is altijd een tussenresultaat in een proces”, vult Van Deurzen aan. “Het brengt een dynamiek op gang en geeft bijvoorbeeld ook bestuurders de kans om rekening te houden met een ander gebruik van kerkgebouwen. Dat vergroot de kans op goede oplossingen.”

Een voorbeeldfunctie heeft het document hoe dan ook: een aantal parochies heeft de bevindingen die de parochie met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed gedeeld heeft, voor eigen gebruik opgevraagd. De kerkenvisie is in de Petrusparochie ter hand genomen als leidraad voor concrete stappen. In de afgelopen drie jaar zijn de kerk en pastorie van Venhorst aan een ondernemer uit het dorp verkocht, met de afspraak dat de kerk nog zeker vijf jaar voor vieringen gebruikt kan worden. Van de Laar is kleiner gaan wonen zodat ook de Udense pastorie in de verkoop kon, wat scheelt in de onderhoudskosten.

Nieuwe inzichten zijn ook ontstaan in deze fase, zegt Jan Lucius: “Sommige oplossingen uit de kerkenvisie blijken achteraf niet realistisch, soms blijkt de behoefte in een kern anders.” Zo blijft het proces dat de kerkenvisie in gang zette, zich ontwikkelen. “Met een document alleen ben je er niet, want je moet lang strategisch durven denken”, zegt Van Deurzen. “Maar je hebt met een kerkenvisie wél alle informatie in handen die je daarvoor nodig hebt.” ●

Dit artikel kwam tot stand in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.